

The Office Of The Principal and Vice - Chancellor

**MOPROFESARA MANDLA MAKHANYA, MOSUWEHLOOHO LE
MOTLATSA – MOKANSELIRI**

UNIVESITHI YA AFRIKA BORWA

MOKGAHLELO WA KAMOHELO WA 2: SEMINARA LE

TLHAHISO YA BUKA SETJHABENG

Univesithi ya Afrika Borwa le Diunivesithi tsa Afrika Borwa tse

ntseng di fetoha: Ho etswa ha Univesithi ya Afrika: Maobane,

Kajeno, Hosasa

Holong ya Senate, Unisa Muckleneuk

Campus

7 Lwetse 2018

- Motsamaisa wa Mosebetsi, Ngk. Somadoda Fikeni, Molaodi:
Diprojeke tse ikgethang le Moeletsi wa Mosuwehlooho le Motlatsa-
Mokanseliri
- Moprof, R Viljoen, Modulasetulo: Lefapha la Histori le Moetapele wa
Projeke

- Moprof A Manson, mongodi wa phatlalatso
- Moprof. A Bawa, Sebui sa sehlooho kajeno (*Sehlooho: UNISA and our National Development Trajectory*)
- Ditho tsa Phethahatso tsa Unisa le Bolaodi bo Phatlaletseng
- Bankaseabo ba rona motsheare wa mantsiboya a kajeno:
- Moprof. A Keet, Modulasetulo: Komiti ya Tlhokomelo kantorong ya Letona Ditabeng tsa Diphetoho Thutong e Phahameng
- Moprof. N Baijnath, Mohlanka E Moholo wa Phethahatso: Khansele ya Thuto e Phahameng
- Basebetsi ba Unisa
- Baithuti ba Unisa
- Bankakarolo ba Unisa le ditho tsa mekgatlo ya institjhushene
- le khwaere ya rona ya Unisa

Ditumediso ho lona kaofela, mme le amohelwa karolong ena ya bobedi ya seminara yea rona le ho hlahisa dibuka. Ke kamohelo e kgethehileng ho baeti le ditho tsa sehlopha seo ba sa tswa kena ho rona, le ba tla arolelana bohlale ba bona bo kopanetsweng le kutlwisiso le rona.

Kopanog ya hoseng hona re ne re ena le maikutlo a fapaneng le ho utlwisisa leeto la maeto a kgahlang a Unisa ka dilemo tse fetileng tse 145, mme re amehile ke karolo eo e e bapetseng le sefutho seo e bileng le sona Afrika Borwa nakong eo. Ke nahana hore bohle re dumellana hore e ne e le mokgahlelo o thahasellisang haholo.

Mantsiboeng ana re tla tsepamisa mohopolo haholoanyane nakong eo re nahanang ka *bokamoso*: Bokamoso ba baithuti ba rona, karolo eo Unisa e tla e bapala ho theheng ha bokamoso boo, mme ho hlakile mabapi le sefutho seo Unisa e tla bang le sona ho kenyeng letsoho ntlafatsong ya naha ya rona.

Dilemong tse 50 tse fetileng, e bile tse thata mabapi le ntshetsopele ya dipolotiki Afrika Borwa, mme sena se bonahala ka tsela eo thuto e phahameng e leng ka teng. Ho tloha ho beng setsi se neng se kwahetswe ke puso ya apartheid ho tloha dilemong tsa bo-1948 ho fihlela mathwasong a dilemo tsa bo-1990, Unisa e fetohile le ho ba univesithi e bontshang le e tshehetsang boleng ba setjhaba se nang le demokerasi le ho phethahatsa karolo ya ho kgothaletsa phumaneho ya ho fihlella thuto e phahameng. Batho ba fetang karolo ya boraro ya baithuti ba Afrika Borwa ba se ba ngodisitswe le Unisa, mme sena se bonahala se ntse se eketseha esita le ka ho hlaha ha bafani ba poraefete. Mohlala, ke ne ke ntse ke bala maobane, hore *Stadio* e na le baithuti ba 29 000 ba latelang dithuto tsa sona ho latela lereo la "multiversity" le fanang ka thuto ya sefahleho-sefahlehong le ya ngollano dithutong tse fapaneng ho tloha ho tsa meralo ya feshene ho ya ho tsa enjineere, le tsa ditshwantshiso, mmoho le tsa moruo.

Leeto la rona le ha le bile le ditshita tse sa feleng bakeng sa ho fetola dikahare tsa dithuto tsa rona, le ho hlahloba botjha seshwantsho sa rona setjhabeng le botho ba rona hore re kgone re amohela ditlhoko le ditshebeletso tsa Afrika Borwa le kontinente ya Afrika ka kakaretso. Sena se entse bonnete ba hore Unisa e tla dula e ikgetha ho latela botho le dithuto tsa yona, mme re lokela ho hatella ho sena. Re na le menyabuketso e tsitsitseng kontinonteng ya Afrika le dinaheng tse hole mmoho le letshwao le lemohuwang le ho ananelwa lefatsheng ka bophara. Re lokela ho laola sena ka hloko.

Mang kapa mang ya balang ka nalane ya Unisa nakong ya dilemo tse lekgolo tse fetileng, a ka se phonyohe ho hohelwa ke marangrang a institjhushene ena e kgolo mmoho le ho nka seabo ho thata kgahlano le mmuso le thuto e phahameng ka hare ho Afrika Borwa. Jwalo ka diinstitjhushene tsa nako e telele, Unisa e bopilwe ke motswako wa tse ntle le tse mpe mme se makatsang ke hore, ha dipolelo tse sa phutholohang di ntse di tswela pele ho sitisa dliphetoho tse potlakileng, leha ho le jwalo, di fana ka ponahalo ya botsitso e fanang ka ho hola ho hoholo ha setsi sena.

Unisa ha ho pelaelo hore ke univesithi ya thuto ya ngollano e kgolo Africa. Jwale re tla etsa bonnete jwang hore e tswela pele ho atleha le

ho kenya letsoho molemong wa ntlafatso ya rona ya naha? Kaofela re tseba polelo e reng: *Ba sa ithuteng ho tloha historing ba tla ahlolelwa ho e pheta*. Ya rona ha e so ka e ba teng, leha e le hore e tla ba leeto le bonolo. Se bitswang *4th Industrial Revolution* le bokgoni ba yona ba ntshetsopele ya naha - haholoholo ka ODeL - e re qobella ho sebetsana le mathata a mang a maholo: ho latela phetoho, tshebedisano le ho hlokomedisa mofuta wa bokgoni boo re bo hlokang ho tiisa hore re dula re le ba bohlokwa le hore baithuti ba rona ba tsejwa e le baahi ba nang le boikarabelo lefatsheng. Histori ena ya molao ya Univesithi ya Afrika Borwa e fana ka sethala se tiileng le ho ballwa dithuto tse ithutilweng, tseo ditlaleho tsa nako e tlang mabapi le Unisa di ka ahwang ha re ntse re kena nakong e thata ka ho fetisisa ntshetsopeleng ya thuto e phahameng Afrika Borwa.

Sena ke ntho e haufi le pelo ya sebui sa letsatsi motsheareng wa mantsiboya ana, Moprof. Ahmed Bawa, eo e leng Mohlanka wa Phethahatso wa jwale wa Diunivesithi tsa Afrika Borwa, mokgatlo o emelang diunivesithi tse 26 tsa setjhaba Afrika Borwa. Diunivesithi Afrika Borwa di ntshetsa pele maano, di nka mehato ya tsamaiso ya mmuso mme di kopana le ditlhoko tsa tshehetso tsa lefapha lena.

Pele ho moo, Moprof. Bawa e ne e le Motlatsa-Mokanseliri le Mosuwe-hlooho wa DUT; Motlatsa-Dini Kholejeng ya Hunter,

Univesithing ya New York; le Motlatsa-Mokanseliri Univesithing ya KwaZulu-Natal, hara maemo a mang a mangata a bohlokwa. O na le mangolo a Bongaka (PhD) ho tswa Univesithing ya Durham lefapheng la teore ya fisiks. Le ha ho le jwalo, jwalo ka bongata ba MaAfrika Borwa “qhoku” sedikadikweng sa phedisano le dipolotiki, Moprof. Bawa ke moithuti wa nako e fetileng wa Unisa, moo a ileng a fumantshwa lengolo la BSc ka 1982 (dithuthong tse kgolo tse kang Mathemathiks le Fisiks). Moprof. Bawa e ne e le molwanedi wa baithuti. Ho kgahlisang, o hopola a ne a rutwa ke morupelli ya nang le lebitso la Verwoerd. Hara bo-rahistori hara rona, ho molemo hore re kenelle haholwanyane ka hara histori ho hlahloba hore ebe morupelli enwa e fela a ne a ena le dikamano le Ngk. Verwoed ya neng etelle pele thuto ya batho batsho. Ebang ho le jwalo, sena se eketsa leruo, ho rarahana le ho hanyetsana univesithing ena ya rona e tsotehang!

Moprof. Bawa, o a amohelwa ka ho phethahala. O a amohelwa. Tsebiso ena e kgutshwane ha e etse toka molemong wa hao o moholo o hlolang thutong e phahameng Afrika Borwa, empa e fana ka setshwantsho le boitlamo ba hao thutong e phahameng, eo o boetseg o e bontsha thapameng ena. Re lebeletse ho utlwa seo o lokelang ho se arolelana le rona.